

Sune Berthelsen

Kærligheden og Naturens Evangelium

Erik Skram 1847-1923

Det er os saakaldte Kunstnere, der har ødelagt Kunsten i Livet. Folk kommer til os og spørger og véd ikke Besked om det mindste paa egen Haand. De tror, at det er os, der laver Kunsten ligesom en anden Artikel, der for Penge kan gaa mellem Mand og Mand. Og det er vor Vigtighed, der har fremkaldt dette. Vi har virkelig paataget os Leverancen, og det gaar, som det var smurt. Folk tager mod vort elendige Makværk og tror, at de har faaet de ægte Varer til Huset, medens Sandheden er, at vi kun er daarlige Kopister, og at Kunsten selv spottende bliver udenfor hver Mands Dør og kommer aldrig derind.

Maleren Fabricius i Erik Skrams roman *Gertrude Colbjørnsen* (1879)

Erik Skram var en af Det moderne Gennembruds mere marginale skikkelser, men nok den mest stædigt fastholdende. Såvel stilistisk som tematisk fastholdt han det naturalistiske projekt lang tid efter, at ideerne var blevet forladt af de fleste andre.

Det samlede forfatterskab udgør et centralt kapitel i diskussionen om kønsmoralen. For Skram var det indlysende, at ægteskabet skulle baseres på kærlighed. Skram mente ligefrem, at det ægteskab, der blev indgået uden kærlighed var utroskab, utroskab mod den indre natur. I romanerne, der alle bærer kvindenavne fremstilles, kvinder som fra deres umyndige uskyldstilstand efter at være havnet i passionsløse fornufts-ægteskaber, løsriver sig fra normernes tyngende åg. I skuespillet *Ungt Bal* (1895) spurgte Skram; ”Hvorfor laver Menneskene ikke Religion af deres Kærlighed? Er der noget, der er stærkere end den?”.

I overensstemmelse med det naturalistiske projekt som han hyldede, mente Skram, at det sande var det smukke netop fordi det var virkeligt. Således er det næsten eksemplarisk, at han under en skovtur lader sin kvindelige hovedperson, Gertrude i romanen *Gertrude Colbjørnsen* (1879) beskrive en gruppe nøgne badende bønder som smukke. Uden at være hæmmet af den konventionelle moral, forholder hun sig alene til det umiddelbare indtryk af den naturlige virkelighed. Hun er modsat det øvrige selskab, der deltager i turen i forbindelse med sine umiddelbare sanser og tør stole på dem.

Skram opstillede i sine værker et helt galleri af kunstnerisk besjælede helteskikkelser, som var i stand til at udlægge den sande moral. Således er der i *Gertrude Colbjørnsen* kunstneren Fabricius, der om Gertudes evne til at sanse siger; ”den som ikke kan vurdere Skønheden, før den er hugget i Marmor eller gjort uskadelig indenfor en forgyldt Ramme, véd ikke, hvad *Kunst* er”. Ofte fremstår disse helte som så kraftige talerør for Skrams politiske projekt, at virkelighedsfordringen træder i baggrunden til fordel værkernes tendens.

Ud over sit kunstneriske virke øvede Erik Skram indflydelse på sin kone Amalie Skram, hvis forfattervirke han understøttede kraftigt, og som præcis, dygtig og flittig anmelder fik han enorm betydning, idet han overfor den brede offentlighed kom til at præsentere og vurdere en lang række af gennembruddets værker.

Af Erik Skram

Herregaardsbilleder (roman, debut 1877)

Gertrude Colbjørnsen (roman 1879)

Hindsides Grænsen. Nogle Erindringer (erindringer 1887)

Fjældmennesker (skuespil 1889, sammen med Amalie Skram)

Ungt Bal (skuespil 1895)

Agnes Vittrup. En Kærlighedshistorie (roman 1897)

Hellen Vige (brevroman 1898)

Elskede Amalie (breve til og fra Amalie Skram 2002)

Om Erik Skram

En række af de samtlige behandlinger kan her nævnes: Herman Bang *Realisme og Realister* (1879); Georg Brandes *Det moderne Gjennembruds Mænd* (1883); Emil Fogs artikel ”Erik Skram” i *Tilskueren* XIX (1902), s. 864-74; og Antoine Tibergs biografi *Amalie Skram som kunstner og menneske* (1910), der også behandler Erik Skram.

Af eftertidens behandlinger kan nævnes: Frederik Schybergs *Dansk Teaterkritik indtil 1914* (1937); Pål Dahlerups disputats *Det moderne gennembruds kvinder* (1983); sammes udgave af romanen *Gertrude Colbjørnsen* (1987), hvori der er en oversigt over samtidens modtagelse; endelig kan nævnes Janet Gartons artikel ”Language and Gender in Correspondance of Amalie and Erik Skram”, i *Ästhetik der scandinavischen Moderne*, red. Annegreit Heitmann & Karin Hoff (1998), s. 105-18.

I øvrigt kan Arkiv for dansk litteraturs hjemmeside nævnes, hvor der findes et forfatterportræt.

[www.adl.dk/adl_pub/forfatter/e_forfatter/e_forfatter.xsql?ff_id=50&nnoc=adl ...](http://www.adl.dk/adl_pub/forfatter/e_forfatter/e_forfatter.xsql?ff_id=50&nnoc=adl...)

